

MARISSA

Multi-agency approach to support victims
of intimate partner violence with substance abuse issues.

Συστάσεις Χάραξης Πολιτικής

Μάρτιος 2022

Women's Support and
Information Center
There is a way out of violence!

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
UNIVERSITY OF CRETE

RIKK
RESEARCH INSTITUTE FOR
GENDER EQUALITY
AND DIFFERENCES

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

MARISSA - Διασύνδεση φορέων για την υποστήριξη θυμάτων Ενδο-συντροφικής Βίας με παράλληλη προβληματική χρήση ή εξάρτηση από ψυχοτρόπους ουσίες
Αριθμός έργου: 881577 — MARISSA — REC-AG-2019 / REC-RDAP-GBV- AG-2019

WP2 - Policy Recommendations
Πανεπιστήμιο Κρήτης

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
UNIVERSITY OF CRETE

**Συγγραφείς: Σοφία Θανασούλα (UoC), Σταυρωτή
Καρπετάκη(UWAH)**

**Συνεργαζόμενοι συγγραφείς: Άκης Γιοβαζολιάς (UoC), Νικόλας
Σπετσίδης (UWAH)**

Αρχική έκδοση: Μάρτιος 2022

RIKK INSTITUTE FOR
GENDER, EQUALITY
AND DIFFERENCE

**Women's Support and
Information Center**

There is a way out of violence!

UNIVERSITY OF TARTU

Co-funded by the Rights,
Equality and Citizenship (REC)
Programme of the European Union

Το περιεχόμενο της παρούσας δημοσίευσης αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα του έργου MARISSA και δεν αντικατοπτρίζει απαραίτητα τη γνώμη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ούτε τα θεσμικά όργανα και οι οργανισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ούτε οποιοδήποτε πρόσωπο που ενεργεί για λογαριασμό τους μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για τη χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτό.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	3
1. Διαθέσιμα δεδομένα και θεωρία	4
1.1 Συσχέτιση μεταξύ της ενδοσυντροφικής βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.....	4
1.2 Επικράτηση της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.....	5
1.3 Γενικά χαρακτηριστικά της συνύπαρξης Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών	6
2. Καθορισμός του προβλήματος/ Εντοπισμός των αναγκών	7
2.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση.....	7
2.2 Έρευνα του έργου MARISSA.....	8
2.2.1 Μεθοδολογία	8
2.2.2 Ευρήματα.....	9
3. Επιλογές πολιτικής και συστάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο.....	13
3.1 Νομοθεσία και πολιτικές σχετικά με τη συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.....	14
3.2 Υπηρεσίες για τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών	15
3.3 Προσεγγίσεις για τη συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.....	15
3.4 Μοντέλα για τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών	17
3.5 Γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες των επαγγελματιών για την αντιμετώπιση της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών	19
3.6 Κατάρτιση επαγγελματιών για τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.....	20
3.7 Πρωτόκολλα για τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.....	21
3.8 Συνεργασία των υπηρεσιών για την συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.....	22
3.9 Εθνικές στρατηγικές, σχέδια και πολιτικές σχετικά με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών	23
3.10 Συλλογή δεδομένων για τη συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών	25
4. Συμπερασματικές παρατηρήσεις.....	27
Βιβλιογραφικές αναφορές	29

Εισαγωγή

Σύμφωνα με επαγγελματίες τόσο από τον τομέα της Ενδο-συντροφικής Βίας (IPV) όσο και από τον τομέα της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών (PSU), το φαινόμενο της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών θεωρείται εξαιρετικά δύσκολο λόγω της επικαλυπτόμενης και πολύπλοκης αλληλεπίδρασης μεταξύ αυτών των δυο φαινομένων. Επιπλέον, η έλλειψη πολιτικών και πρωτοκόλλων που να απευθύνονται ρητά σε αυτό το ζήτημα προκαλεί πολλαπλές ανεκπλήρωτες ανάγκες- εμποδίζει τους επαγγελματίες να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά τις επιζώσες της Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα εξάρτησης ουσιών.

Με βάση την προαναφερθείσα διαπίστωση, το έργο MARISSA ορίζει ότι οι εταίροι θα πρέπει να αναπτύξουν συστάσεις χάραξης πολιτικής για το Ευρωπαϊκό επίπεδο σχετικά με την προώθηση των πολιτικών που σχετίζονται με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Ο στόχος αυτών των συστάσεων πολιτικής θα είναι, αφενός, να βελτιωθεί η υποστήριξη των γυναικών με θέματα εξάρτησης ουσιών, που βιώνουν Ενδο-συντροφική Βία και, αφετέρου, να διευκολυνθεί η συνεργασία της διασύνδεσης μεταξύ των φορέων της Ενδο-συντροφικής Βίας και των υπηρεσιών Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, καθώς και με άλλες υπηρεσίες (π.χ. ποινική δικαιοσύνη, υπηρεσίες παιδικής πρόνοιας κ.λπ.), δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στις συμμετέχουσες χώρες.

1. Διαθέσιμα δεδομένα και θεωρία

1.1 Συσχέτιση μεταξύ της ενδοσυντροφικής βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Η υπάρχουσα βιβλιογραφία δείχνει ότι οι περισσότερες γυναίκες που καταφεύγουν στην Προβληματική Χρήση Ουσιών (PSU) έχουν ιστορικό θυματοποίησης (La Flair et.al., 2012)- ενώ τέτοιες βίαιες και κακοποιητικές εμπειρίες φαίνεται να αυξάνουν σημαντικά την πιθανότητα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών (Covington, 2008). Επιπλέον, είναι αρκετά προφανές -μέσω των σχετικών ερευνών- ότι υπάρχει ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της Ενδοσυντροφικής Βίας (IPV), του τραύματος και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, δεδομένου ότι οι επιζώσες που λαμβάνουν θεραπευτική υποστήριξη για την Ενδοσυντροφική Βία συχνά αναφέρουν ότι αντιμετωπίζουν θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών (Devries et.al., 2014- Sullivan κ.α., 2016- Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας/ WHO, 2013). Την ίδια στιγμή, οι γυναίκες επιζώσες που λαμβάνουν θεραπεία για την Προβληματική Χρήση Ουσιών, αναφέρουν υψηλά ποσοστά εμπειριών κακοποίησης, Ενδοσυντροφικής Βίας και Διαταραχής Μετατραυματικού Στρες (PTSD) (de Bruijn & de Graaf, 2016- Low et al., 2017- Mason et. al., 2017- Schumm κ.α., 2018- Weaver et. al., 2015).

Σε αυτές τις περιπτώσεις, φαίνεται ότι το αλκοόλ ή/και τα ναρκωτικά χρησιμοποιούνται για τη διαχείριση των συμπτωμάτων του τραύματος, όσον αφορά τη θεραπεία τους. Λειτουργώντας ως μηχανισμός αντιμετώπισης και ειδικότερα ως στρατηγική αποφυγής, η Προβληματική Χρήση Ουσιών γίνεται αντιληπτή ως ένα μέσο για να «μουδιάσει» ο συναισθηματικός πόνος (Gezinski et. al., 2021). Με αυτόν τον τρόπο, η χρήση ουσιών βοηθά τις επιζώσες να αντέξουν και να διαχειριστούν όλες τις δυσκολίες που προκύπτουν από τη βία, καθώς και πολλούς άλλους στρεσογόνους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που προέρχονται από τις κοινωνικές συνθήκες (Gezinski et. al., 2021- Sullivan & Cavanaugh, 2009- Sullivan & Holt, 2008). Συνολικά, η συνύπαρξη Ενδοσυντροφικής Βίας ή/και Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών δημιουργούν έναν φαύλο κύκλο σύμφωνα με τον οποίο: οι αρνητικές συνέπειες της Ενδοσυντροφικής Βίας πυροδοτούν συμπεριφορές που σχετίζονται με την εξάρτηση ουσιών. Με τη σειρά τους, η Ενδοσυντροφική Βία ή/και η Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες και η Προβληματική Χρήση Ουσιών συχνά εντείνονται μέσω των επιπτώσεων στο σώμα, τον εγκέφαλο και την ψυχική κατάσταση του χρήστη- υπερτονίζοντας αρκετές φορές με αυτόν τον τρόπο τόσο την Ενδοσυντροφική Βία ή/και την Προβληματική Χρήση Ουσιών (Abasi & Mohammadkhani, 2016- Simonelli et. al., 2014- van Dam et. al., 2013). Ωστόσο, η

σχέση μεταξύ της Ενδο-συντροφικής Βίας ή/και της Διαταραχής Μετατραυματικού Στρες και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών δεν θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια άμεση αιτιώδης σχέση, αλλά μάλλον ως μια περίπλοκη, πολυεπίπεδη και αμφίδρομη σχέση (Mason & O'Rinn, 2014)- η οποία αποτελεί μέρος ενός πολυσύνθετου φαινομένου, το οποίο διαχέεται από πολλούς παράγοντες, όπως η προσωπικότητα (Afifi et. al., 2012- Kraanen et. al., 2014).

1.2 Επικράτηση της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το 30% των γυναικών έχουν βιώσει σωματική ή/και σεξουαλική βία από κάποιον σύντροφο τους κατά τη διάρκεια της ζωής τους, η Ενδο-συντροφική Βία θεωρείται ως η πιο κοινή μορφή βίας κατά των γυναικών (Devries et. al, 2013; WHO, 2021).

Δεδομένου ότι η θυματοποίηση από την Ενδο-συντροφική Βία συνδέεται στενά με την ανάπτυξη Διαταραχής Μετατραυματικού Στρες και σημαντικά στοιχεία υποδεικνύουν την ύπαρξη άμεσης σχέσης μεταξύ της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, αναμένεται να βρεθούν υψηλά ποσοστά επικράτησης περιστατικών Ενδο-συντροφικής Βίας στον γυναικείο πληθυσμό με Προβληματική Χρήση Ουσιών και αντίστροφα (Afifi et. al., 2012- Cafferky et. al., 2016- Flanagan et. al., 2020- Kraanen et. al., 2014). Πράγματι, οι γυναίκες με προβλήματα εξάρτησης ουσιών, έχουν τρεις έως πέντε φορές υψηλότερες πιθανότητες να έχουν βιώσει Ενδο-συντροφική Βία, σε σύγκριση με αντιπροσωπευτικά δείγματα του ίδιου φύλου σε εθνικό επίπεδο (El-Bassel et. al., 2011). Το ποσοστό των γυναικών που έχουν επιζήσει από Ενδο-συντροφική Βία και που ανήκει στον πληθυσμό της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών εκτιμάται ότι κυμαίνεται από 25% έως 57% (El-Bassel et. al., 2011) ή ακόμη και 80% (Langenderfer, 2013)- ενώ το ποσοστό των γυναικών με προβλήματα χρήσης ουσιών που ανήκει στον πληθυσμό της Ενδο-συντροφικής Βίας εκτιμάται ότι κυμαίνεται από 7% έως 25% (Weaver et. al., 2015). Μια άλλη μελέτη αποκάλυψε ότι περισσότερες από τις μισές γυναίκες που επιβίωσαν από Ενδο-συντροφική Βία (57,4%) πληρούν τα κριτήρια για την Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες, ενώ το 6,4% από αυτές πληρούν τα κριτήρια για εθισμό στα ναρκωτικά και το 18,1% για εθισμό στο αλκοόλ (Nathanson et. al., 2012). Όσον αφορά τις κακοποιητικές εμπειρίες των γυναικών κατά το έτος που προηγήθηκε της θεραπείας τους για την Προβληματική Χρήση Ουσιών, η μελέτη των Schumm κ.ά. (2018) έδειξε ότι ο επικρατέστερος τύπος Ενδο-συντροφικής Βίας ήταν η ψυχολογική επιθετικότητα (96,7%), ακολουθούμενη από τη

σωματική επίθεση (53,7%) και τον σεξουαλικό εξαναγκασμό (49,2%). Πρόσφατη έρευνα που διεξήχθη σε Ευρωπαίες (Αυστριακές, Ιταλίδες, Πολωνές, Σκωτσέζες και Ισπανίδες) γυναίκες που έκαναν ενέσεις ναρκωτικών έδειξε ότι το 70% από αυτές έχουν βιώσει Ενδο-συντροφική Βία τους τελευταίους 12 μήνες, ενώ ο πιο συνηθισμένος τύπος Ενδο-συντροφικής Βίας ήταν η συνδυασμένη σεξουαλική και σωματική κακοποίηση (Tirado-Muñoz et. al., 2018).

1.3 Γενικά χαρακτηριστικά της συνύπαρξης Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Η σχετική έρευνα δείχνει ότι οι γυναίκες με συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας ή/και Διαταραχής Μετατραυματικού Στρες και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών αντιμετωπίζουν σοβαρότερες δυσκολίες, οι οποίες παρεμβαίνουν στη λειτουργικότητά τους, επηρεάζοντας -ως αποτέλεσμα- όλες τις πτυχές της ζωής τους (δηλαδή σε σωματικό, ψυχολογικό και κοινωνικό επίπεδο) (Lipsky et. al., 2010- Mason & O'Rinn, 2014, Mcgovern, et. al. 2009). Η συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών προκαλεί επίσης αρνητικό αντίκτυπο στη θεραπεία τόσο της Ενδο-συντροφικής Βίας όσο και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, καθώς επιβαρύνει τη συμπεριφορά αναζήτησης βοήθειας, τη θεραπευτική δέσμευση και το αποτέλεσμα, με αποτέλεσμα υψηλότερα ποσοστά εγκατάλειψης και χαμηλότερα ποσοστά ολοκλήρωσης της θεραπείας και για τα δύο ζητήματα (Berenz & Coffey, 2012- Davis, 2006- Lipsky et. al., 2010- Mason & O'Rinn, 2014- Mcgovern, et. al. 2009- van Dam et. al., 2012). Επιπλέον, οι γυναίκες που έχουν επιβιώσει από Ενδο-συντροφική Βία με Προβληματική Χρήση Ουσιών είναι πιο πιθανό να στιγματιστούν, να επιβαρυνθούν με ντροπή και να λάβουν λιγότερη κοινωνική υποστήριξη σε σύγκριση με τους άνδρες (Agra, 2017).

2. Καθορισμός του προβλήματος/ Εντοπισμός των αναγκών

Τα ερευνητικά δεδομένα και οι επιστημονικές γνώσεις που έχουν αποκτηθεί μέχρι σήμερα, καταδεικνύουν ότι η αλληλεπίδραση μεταξύ της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών φαίνεται να είναι αδιαμφισβήτητη και εμφανής, ενώ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ισχυρή και επιδραστική. Παρά τα ισχυρά αποδεικτικά στοιχεία όμως και παρά την καθιερωμένη αντίστοιχη θεωρία, η θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών αποδεικνύεται ανεπαρκής και συχνά προβληματική (Benoit & Jauffret-Roustide, 2015- Schäfer & Lotzin, 2018- NICE, 2014). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα όταν αναφερόμαστε σε γυναίκες που αντιμετωπίζουν τόσο την Ενδο-συντροφική Βία όσο και την Προβληματική Χρήση Ουσιών (AVA, 2013- Covington, 2019- Manandhar et. al., 2018- Schamp, 2019- Stella Project, 2007- UNODC, 2016).

2.1 Βιβλιογραφική ανασκόπηση

Η ανασκόπηση της σχετικής βιβλιογραφίας φέρνει στο φως καίρια ευρήματα της έρευνας και της κλινικής εμπειρίας, τα οποία υποδεικνύουν τα υπάρχοντα κενά και εμπόδια όσον αφορά την αντιμετώπιση της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Τα διαπιστωθέντα κενά αποδίδονται κυρίως σε ανεπαρκείς τρόπους λειτουργίας και παρέμβασης- αναδεικνύοντας, ταυτόχρονα, την αναγκαιότητα και την επείγουσα ανάγκη για την ανάπτυξη και εφαρμογή αντίστοιχων πολιτικών.

Ως μέρος του τομέα του συστήματος υγείας, οι υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών επηρεάζονται από τον κυρίαρχο τρόπο αντιμετώπισης. Πιο συγκεκριμένα, είναι κορεσμένες από τους κανόνες, τα στερεότυπα και τα πρότυπα απασχόλησης και εργασίας που σχετίζονται με το φύλο (τα οποία εκδηλώνονται από τους φορείς υγειονομικής περίθαλψης)- ενώ τείνουν να αγνοούν τους τρόπους σύμφωνα με τους οποίους αυτοί οι άνισοι κανόνες, οι ρόλοι και οι σχέσεις των φύλων επηρεάζουν την υγεία και εγκαθιδρύουν διακρίσεις εις βάρος των γυναικών, ακόμη και στο πλαίσιο της υγειονομικής περίθαλψης (Manandhar et. al., 2018). Τέτοιου είδους διακρίσεις, φαίνεται να επηρεάζουν αρνητικά τις διαγνωστικές και θεραπευτικές οδούς που απευθύνονται στις γυναίκες και επιβαρύνουν την πρόσβαση και την πρόσληψή τους στις υπηρεσίες- οδηγώντας, ως αποτέλεσμα, σε κενά στην κάλυψη και, τελικά, στην αποτυχία της παροχής θεραπείας (Manandhar et. al., 2018). Τα ζητήματα και τα εμπόδια που σχετίζονται με το

φύλο (π.χ. κοινωνικό στίγμα, στερεότυπα που βασίζονται στο φύλο, ντροπή, ενοχές, φτώχεια, προσβασιμότητα και οικονομική δυνατότητα των υπηρεσιών, απουσία υπηρεσιών φροντίδας παιδιών και φόβος απώλειας της επιμέλειας των παιδιών τους), θέτουν στις επιζώσες της Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών πρόσθετες δυσκολίες όσον αφορά την είσοδο και την αξιολόγηση θεραπευτικών προγραμμάτων, τις θέτουν σε μεγαλύτερο κίνδυνο και ρίσκο και τις φέρνουν σε δύσκολη θέση (Agra, 2017- Covington, 2019- Schamp, 2019).

Εκτός από την κυριαρχία των στερεοτύπων, των προκαταλήψεων και των διακρίσεων που σχετίζονται με το φύλο, υπάρχει έλλειψη θεραπείας ειδικά προσαρμοσμένης στις γυναίκες, λόγω του γεγονότος ότι οι περισσότερες υπηρεσίες σχεδιάζονται από άνδρες για άνδρες (Covington, 2019). Ιδιαίτερα οι υπηρεσίες Προβληματικής Χρήσης Ουσιών στερούνται τέτοιων προσεγγίσεων που να αναγνωρίζουν και να αντιμετωπίζουν τα ζητήματα που σχετίζονται με το φύλο των γυναικών και το τραύμα/την Ενδο-συντροφική Βία, όπως οι προσεγγίσεις με ευαισθησία ως προς το φύλο και με βάση την πληροφόρηση για το τραύμα (UNODC, 2016). Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι μόνο το 38,4 % των μονάδων εξαρτημένης χρήσης ουσιών στις ΗΠΑ προσφέρουν εξειδικευμένες υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας στις γυναίκες (Capezza et. al., 2015). Αυτό το κενό στις τρέχουσες πολιτικές για τα ναρκωτικά οδηγεί στην επιδείνωση, μέσω της δομικής βίας, του ήδη υπάρχοντος στιγματισμού, της θυματοποίησης, της περιθωριοποίησης και της αποδυνάμωσης των γυναικών (UNODC, 2016).

Από την άλλη πλευρά, οι επιζώσες της Ενδο-συντροφικής Βίας με προβλήματα χρήσης ουσιών, μπορεί να εκδιώκονται από τα καταφύγια για λόγους ασφαλείας- δεδομένου ότι οι υπεύθυνοι παροχής υπηρεσιών εκφράζουν ανησυχίες σχετικά με την ασφάλεια και την ευημερία των άλλων επιζωσών και των παιδιών τους (Gezinski et. al., 2021). Ωστόσο, οι εν λόγω επαγγελματίες έχουν εκφράσει αντικρουόμενα συναισθήματα σχετικά με το "αν/πώς να εξισορροπήσουν τις άμεσες απαιτήσεις των χρηστών ουσιών με τις ανάγκες ασφαλείας των άλλων", ιδίως λόγω της έλλειψης υποδομών που σχετίζονται με την υγεία για την αντιμετώπιση των πελατών αποτοξίνωσης και των ενεργών χρηστών ουσιών από τους οργανισμούς τους (Gezinski et. al., 2021).

2.2 Έρευνα του έργου **MARISSA**

2.2.1 Μεθοδολογία

Όσον αφορά την έρευνα του έργου **MARISSA**, οι εταίροι από τις τρεις συμμετέχουσες

χώρες (Εσθονία, Ισλανδία και Ελλάδα) αξιολόγησαν τις ανάγκες των επαγγελματιών σε θέματα Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών όσον αφορά τη θεραπεία της συνύπαρξης αυτών των δυο φαινομένων. Η έρευνα αυτή συμπεριλάμβανε την ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας σχετικά με τα διαθέσιμα δεδομένα, τις παρεμβάσεις, τα εργαλεία, τις μεθόδους, το υλικό και την πρακτική σε σχέση με την διασύνδεση των φορέων και την συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών που αφορούν την Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών, στην Ευρώπη και πέραν αυτής. Επιπλέον, οι εταίροι συνέταξαν μια έκθεση, η οποία παρουσίαζε το εθνικό πλαίσιο κάθε χώρας και σχετικές πληροφορίες όσον αφορά το θέμα της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών (π.χ. υφιστάμενες πολιτικές, νομοθεσία, υπηρεσίες κ.λπ.). Επιπλέον, σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες διεξήχθησαν ομάδες εστίασης με επαγγελματίες του τομέα της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, προκειμένου να προσδιοριστούν οι γνώσεις, οι ανάγκες, οι προκλήσεις, οι εμπειρίες, οι θεσμικές πρακτικές, τα πρωτόκολλα/εργαλεία και το επίπεδο της υπάρχουσας συνεργασίας. Τα ευρήματα που προέκυψαν από τις Εθνικές Εκθέσεις και τις Ομάδες Εστίασης ενσωματώθηκαν σε μια αναλυτική "Έκθεση Αξιολόγησης Αναγκών" σχετικά με τις επαγγελματικές ανάγκες. Τέλος, κατά την ανάπτυξη όλων των παραδοτέων, δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή στις υφιστάμενες καθώς και στις απαιτούμενες πολιτικές, όπως αυτές προκύπτουν από τη σχετική βιβλιογραφία, την έρευνα και τις εισηγήσεις των επαγγελματιών. Με βάση αυτό το υλικό, θα αναπτυχθούν συστάσεις για την προώθηση των πολιτικών που σχετίζονται με την Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο, με στόχο τη βελτίωση της υποστήριξης των γυναικών θυμάτων Ενδο-συντροφικής Βίας με παράλληλα προβλήματα χρήσης ουσιών και τη διευκόλυνση της διασύνδεσης φορέων στον τομέα. Τέλος, αυτές οι "Συστάσεις χάραξης πολιτικής" θα συζητηθούν και θα προωθηθούν στους τοπικούς/περιφερειακούς/εθνικούς φορείς χάραξης πολιτικής, στο πλαίσιο των "Συναντήσεων συνηγορίας" που θα διεξαχθούν στην Ελλάδα, την Εσθονία και την Ισλανδία.

2.2.2 Ευρήματα

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, η έρευνα -τόσο στο πεδίο όσο και στην υπάρχουσα βιβλιογραφία- που διεξήχθη για το έργο MARISSA, ανέδειξε τις πολλαπλές προκλήσεις και τις διάφορες ανάγκες των επαγγελματιών σε θέματα Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, όσον αφορά την εργασία με επιζώσες Ενδο-συντροφικής

Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

Μια βασική πρόκληση που προέκυψε από την έρευνα του έργου MARISSA ήταν ο **κατακερματισμός της συλλογής δεδομένων σχετικά με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών**, και ιδιαίτερα όσον αφορά τις γυναίκες που υποφέρουν και από τα δύο αυτά ζητήματα. Αυτό το κενό, με τη σειρά του -συνοδευόμενο από την έλλειψη σχετικών γνώσεων και κατάρτισης- φαίνεται να στερεί από τους επαγγελματίες μια ακριβή εικόνα της ολότητας αυτού του φαινομένου. Ως αποτέλεσμα, **οι επαγγελματίες δυσκολεύονται -ή είναι ακόμη εντελώς ανέφικτο- να αντιληφθούν ή/και να κατανοήσουν τη σημασία, την έκταση και τη σπουδαιότητα που περιβάλλουν τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, καθώς και την αναγκαιότητα εφαρμογής σχετικών πολιτικών και προσεγγίσεων.**

Μια άλλη πρόκληση που εντοπίστηκε αφορά την υφιστάμενη νομοθεσία και τις πολιτικές. Παρά το γεγονός ότι **η νομοθεσία και οι πολιτικές σχετικά με την Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών (χωριστά) είναι αρκετά διαδεδομένες σχεδόν σε όλο τον κόσμο, ειδική νομοθεσία και πολιτικές σχετικά με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών στις τρεις συμμετέχουσες χώρες (Ελλάδα, Ισλανδία και Εσθονία), καθώς και στις περισσότερες χώρες παγκοσμίως, δεν υπάρχουν.**

Τα αποτελέσματα της έρευνας του έργου MARISSA αποκάλυψαν επίσης ότι, **σε αντίθεση με τις υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας, υπάρχει σοβαρή έλλειψη υπηρεσιών Προβληματικής Χρήσης Ουσιών μόνο για γυναίκες, είτε έχουν εμπειρίες Ενδο-συντροφικής Βίας είτε όχι.** Συνήθως, οι υπηρεσίες Προβληματικής Χρήσης Ουσιών στερούνται ευαισθησίας απέναντι σε ζητήματα που σχετίζονται με το φύλο και το τραύμα, με αποτέλεσμα να εγκαταλείπουν προσεγγίσεις, όπως οι ευαίσθητες ως προς το φύλο, οι φεμινιστικές προσεγγίσεις και οι προσεγγίσεις με βάση το τραύμα. Στο άλλο άκρο του φάσματος, σε γενικές γραμμές, οι υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας δεν λαμβάνουν υπόψη τα ζητήματα των ωφελούμενων που σχετίζονται με την Προβληματική Χρήση Ουσιών. Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου οι υπηρεσίες Προβληματικής Χρήσης Ουσιών ασχολούνται με επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας ή/και στις περιπτώσεις όπου οι υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας ασχολούνται με γυναίκες με προβλήματα χρήσης ουσιών, τα ευρήματα του έργου MARISSA χαρακτήρισαν τη σχεδόν απόλυτη απουσία σαφών και ολοκληρωμένων πολιτικών, πρωτοκόλλων και κατευθυντήριων γραμμών για

περιπτώσεις συνύπαρξης Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, στη συντριπτική πλειοψηφία τόσο των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας όσο και των υπηρεσιών Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

Επιπλέον της απουσίας ειδικών πολιτικών για τη συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών στις υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας, καθώς και στις υπηρεσίες Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, **υπάρχει έλλειψη υπηρεσιών που απευθύνονται αποκλειστικά σε θύματα Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, και ιδιαίτερα σε γυναίκες επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.** Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του έργου MARISSA, τέτοιες εξειδικευμένες υπηρεσίες είναι εξαιρετικά σπάνιες -αν όχι εντελώς ανύπαρκτες- στις περισσότερες χώρες.

Εκτός από την ύπαρξη, τη ρύθμιση, τη λειτουργία και τη φιλοσοφία των υπηρεσιών της Ενδο-συντροφικής Βίας ή/και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, η παρούσα έρευνα κατέδειξε επίσης ότι **η πλειονότητα των επαγγελματιών της Ενδο-συντροφικής Βίας έχει ελάχιστες έως καθόλου γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες για την κατάλληλη αντιμετώπιση της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών - ενώ, με τον ίδιο τρόπο, η πλειονότητα των επαγγελματιών Προβληματικής Χρήσης Ουσιών έχει ελάχιστες έως καθόλου γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες για την κατάλληλη αντιμετώπιση της Ενδο-συντροφικής Βίας.** Ειδικότερα, όλοι οι επαγγελματίες αναφέρθηκαν στην ύπαρξη σημαντικών ανεπαρειών στον έλεγχο και την αντιμετώπιση της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών και της Ενδο-συντροφικής Βίας. Εκτός αυτού, οι επαγγελματίες και από τους δύο τομείς δεν διαθέτουν γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες για να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά και αποδοτικά τις γυναίκες που έχουν επιζήσει από Ενδο-συντροφική Βία με προβλήματα χρήσης ουσιών, συμπεριλαμβανομένου φυσικά του ελέγχου και της αντιμετώπισης της συνύπαρξης αυτών των δυο φαινομένων. Τα ελλείμματα αυτά φάνηκε να σχετίζονται με διάφορες πτυχές της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, όπως η υψηλή συχνότητα της, η επικαλυπτόμενη και πολύπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, καθώς και οι διαθέσιμες παρεμβάσεις, τα εργαλεία, οι μέθοδοι, το υλικό και τα μοντέλα που είναι προσανατολισμένα στην παροχή επαρκούς υποστήριξης σε επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με προβλήματα χρήσης ουσιών. Σε συμφωνία με την αντίστοιχη βιβλιογραφία, η έρευνα του έργου MARISSA δείχνει ότι τα ελλείμματα που παρατηρούνται στις ικανότητες των επαγγελματιών συνδέονται άρρηκτα με την έλλειψη

σχετικής κατάρτισης. Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και τις δηλώσεις των επαγγελματιών, η παροχή επίσημης κατάρτισης σχετικά με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών είναι εξαιρετικά σπάνια, σοβαρά περιορισμένη και αρκετά αποσπασματική, ενώ βασίζεται κυρίως στα προσωπικά τους ενδιαφέροντα, το ήθος και την επιδίωξη για ανάπτυξη.

Κατά παρόμοιο τρόπο, στις περισσότερες περιπτώσεις απουσιάζει η επίσημη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και των υπηρεσιών Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Ομοίως με την κατάρτιση, η συνεργασία μεταξύ των εμπλεκόμενων υπηρεσιών φαίνεται να βασίζεται κυρίως στον προσωπικό ενθουσιασμό των επαγγελματιών, στους πόρους, στα δίκτυα, στις γνωριμίες και στις σχέσεις που δημιουργούνται σε εκδηλώσεις που σχετίζονται με την εργασία. Οι πιο κοινές προκλήσεις για τους επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα της Ενδο-συντροφικής Βίας ή/και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών είναι οι αποσπασματικές ή ανύπαρκτες πολιτικές, οι διαφορετικές οπτικές γωνίες προσέγγισης του φαινομένου, οι διαφορετικές φιλοσοφίες, τα ζητήματα εμπιστοσύνης, η απομόνωση και η εσωστρέφεια των υπηρεσιών, η έλλειψη αποτελεσματικής επικοινωνίας και δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων και η έλλειψη τόσο γενικής όσο και ειδικής κατάρτισης σε θέματα Ενδο-συντροφικής Βίας.

Τέλος, η σχετική βιβλιογραφία και η έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του έργου **MARISSA** έδειξαν ότι οι υφιστάμενες πολιτικές σχετικά με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών είναι ελλιπής. Η διαπιστωμένη έλλειψη πολιτικών χωρίς αποκλεισμούς φαίνεται να θέτει πρόσθετες προκλήσεις σε όλους τους επαγγελματίες που εργάζονται στον τομέα, με αποτέλεσμα να παρεμποδίζεται η παροχή ποιοτικής και αποτελεσματικής θεραπείας σε γυναίκες που έχουν επιζήσει από Ενδο-συντροφική Βία με προβλήματα χρήσης ουσιών.

3. Επιλογές πολιτικής και συστάσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο

Σύμφωνα με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση και την έρευνα του έργου MARISSA, οι επαγγελματίες που εργάζονται με επιζώσες της Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών έχουν διάφορες ανάγκες. Πιο συγκεκριμένα, η εν λόγω έρευνα έδειξε ότι η συντριπτική πλειοψηφία των αναγκών των επαγγελματιών που ασχολούνται με την Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών είναι κοινές μεταξύ των τριών συμμετεχουσών χωρών, δηλαδή της Εσθονίας, της Ελλάδας και της Ισλανδίας.

Επιβεβαιώνοντας την προαναφερθείσα δήλωση, οι εκθέσεις ανά χώρα της Εσθονίας, της Ισλανδίας και της Ελλάδας και τα αποτελέσματα των ομάδων εστίασης έδειξαν ότι η αντιμετώπιση των επιζώσων Ενδο-συντροφικής Βίας με Προβληματική Χρήση Ουσιών αποτελεί μεγάλη πρόκληση τόσο για τους επαγγελματίες της Ενδο-συντροφικής Βίας όσο και για τους επαγγελματίες της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, κυρίως λόγω της έλλειψης αντίστοιχων πολιτικών χωρίς αποκλεισμούς. Δεδομένου ότι διαφορετικοί δημόσιοι τομείς και φορείς ασχολούνται με διαφορετικά ζητήματα και προσεγγίζουν το φαινόμενο από διαφορετικές οπτικές γωνίες, οι πολιτικές και οι δραστηριότητες που αποσκοπούν στη διαχείριση της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών είναι αποσπασματικές. Σε όλες αυτές τις χώρες (Ελλάδα, Εσθονία, Ισλανδία), οι υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών δεν διαθέτουν συχνά συγκεκριμένα πρωτόκολλα, κατευθυντήριες γραμμές, εργαλεία και προσεγγίσεις σχετικά με τον έλεγχο, την αντιμετώπιση και τη θεραπεία των επιζώσων -και ιδιαίτερα των γυναικών που έχουν επιζήσει από Ενδο-συντροφική Βία με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Επιπλέον, σε γενικές γραμμές, λόγω της απουσίας τέτοιων πολιτικών, δεν υπάρχει επίσημη συνεργασία μεταξύ των αντίστοιχων υπηρεσιών σε περιπτώσεις συνύπαρξης Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Ακόμη και στις λίγες περιπτώσεις που υπάρχουν αυτές οι πολιτικές, φαίνεται να διαφέρουν όχι μόνο μεταξύ των τριών αυτών χωρών, αλλά και μεταξύ και εντός των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών της ίδιας χώρας. Σύμφωνα με την έρευνα του έργου MARISSA, **θα πρέπει να αναπτυχθούν νέες πολιτικές σύμφωνα με τις ανάγκες των επαγγελματιών, οι οποίες θα επεκταθούν σε τοπικό και εθνικό επίπεδο.** Οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να στοχεύουν ρητά στις ανάγκες και τις προκλήσεις των επαγγελματιών που εργάζονται με επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, αντιμετωπίζοντας τις

προκλήσεις των γυναικών και σεβόμενοι ταυτόχρονα τις ανάγκες τους.

Ως εκ τούτου, οι Εθνικές και Περιφερειακές αρχές θα πρέπει να αναπτύξουν ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα κατάρτισης για τους επαγγελματίες της πρώτης γραμμής που ασχολούνται με την Ενδο-συντροφική Βία σχετικά με την Προβληματική Χρήση Ουσιών και να εξετάσουν τα βασικά ζητήματα του φαινομένου της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, λαμβάνοντας υπόψη τη θεραπεία τόσο του τραύματος όσο και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών και να ενεργήσουν σε συνοχή με τους επαγγελματίες της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Το ίδιο ισχύει και για την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου προγράμματος κατάρτισης για τους επαγγελματίες πρώτης γραμμής που ασχολούνται με την Προβληματική Χρήση Ουσιών σχετικά με την Ενδο-συντροφική Βία.

Το εκπαιδευτικό υλικό του έργου MARISSA θα μπορούσε να αποτελέσει βάση προστιθέμενης αξίας για την περαιτέρω ανάπτυξη και προσαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος για τους επαγγελματίες (Ενδο-συντροφικής Βίας) σε εθνικό επίπεδο.

3.1 Νομοθεσία και πολιτικές σχετικά με τη συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Για να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά τα δικαιώματα, τα συμφέροντα και οι ανάγκες των επιζώσων Ενδο-συντροφικής Βίας με προβλήματα χρήσης ουσιών, η υπάρχουσα νομοθεσία και οι πολιτικές σχετικά με την Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών πρέπει να αλλάξουν, ενώ θα πρέπει να εφαρμοστούν νέες πολιτικές σχετικά με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Η ανάγκη αυτή απορρέει από το γεγονός ότι η ισχύουσα νομοθεσία δεν αναφέρεται ούτε λαμβάνει υπόψη το φαινόμενο της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

Επιπλέον, τόσο η νομοθεσία όσο και οι πολιτικές θα πρέπει να ενδυναμώνουν και να επικυρώνουν το ρόλο των επαγγελματιών και των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, παρέχοντάς τους παράλληλα την απαραίτητη ασφάλεια και προστασία για να εργάζονται απρόσκοπτα.

Ως εκ τούτου, υπάρχει ανάγκη για αντίστοιχους νόμους και ολοκληρωμένες, συνολικές πολιτικές που να απευθύνονται ειδικά στις επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα χρήσης ουσιών.

Οι τρεις συμμετέχουσες χώρες πρότειναν τις ακόλουθες συστάσεις χάραξης πολιτικής:

- Ανάπτυξη ολοκληρωμένων προγραμμάτων παροχής υπηρεσιών, καθώς και περιγραφών των υπηρεσιών και υποστήριξη των τοπικών δήμων στους οποίους παρέχονται οι υπηρεσίες.
- Ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης για τους επαγγελματίες υποστήριξης.
- Ανάπτυξη ολοκληρωμένων υπηρεσιών.
- Ανάπτυξη προγραμμάτων κατάρτισης για άτομα που μπορούν να παρέχουν ανάδοχη φροντίδα.
- Συνεργασία διασύνδεσης φορέων μεταξύ επαγγελματιών και υπηρεσιών που απευθύνονται σε επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, συμπεριλαμβανομένων και διαλέγοντας περιπτώσεις χαμηλού, μεσαίου και υψηλού κινδύνου.
- Θα πρέπει να δημιουργηθούν καταφύγια ή σύστημα υποστηριζόμενης στέγασης για τις επιζώσες της Ενδο-συντροφικής Βίας με προβλήματα χρήσης ουσιών.
- Στενότερη συνεργασία ή συγχώνευση υπηρεσιών, αναγνωρίζοντας τις ποικίλες προκλήσεις των ατόμων με προβλήματα χρήσης ουσιών.

3.2 Υπηρεσίες για τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν πολλές διαθέσιμες υπηρεσίες για την Ενδο-συντροφική Βία και στις τρεις συμμετέχουσες χώρες, όταν εστιάζουμε στις γυναίκες, είναι **εμφανής η έλλειψη εξειδικευμένων υπηρεσιών για την Προβληματική Χρήση Ουσιών για τις γυναίκες**. Κατά συνέπεια, και σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία, τα αποτελέσματα των ομάδων εστίασης υπογράμμισαν ότι οι υπηρεσίες Προβληματικής Χρήσης Ουσιών που αναφέρονται ρητά στις γυναίκες, είτε με, είτε χωρίς εμπειρίες Ενδο-συντροφικής Βίας, αποτελούν βασική και ουσιαστική ανάγκη τόσο για τους πελάτες όσο και για τους επαγγελματίες.

3.3 Προσεγγίσεις για τη συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Τόσο η σχετική βιβλιογραφία όσο και τα ερευνητικά αποτελέσματα του έργου MARISSA, υπογράμμισαν την επείγουσα ανάγκη για φεμινιστικές και ενημερωμένες προσεγγίσεις με

ευαισθησία ως προς το φύλο και το τραύμα, καθώς οι υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας συνήθως δεν λαμβάνουν υπόψη τα ζητήματα της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, ενώ οι υπηρεσίες Προβληματικής Χρήσης Ουσιών στερούνται ευαισθησίας ως προς τα ζητήματα που σχετίζονται με το φύλο και το τραύμα. Η ανάγκη αυτή είναι εντονότερη μεταξύ των υπηρεσιών Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, δεδομένου ότι χαρακτηρίζονται από αδιαφορία για το φύλο. Και από τις τρεις συμμετέχουσες χώρες, τεκμηριώνεται ότι τα τελευταία χρόνια έχουν γίνει κάποιες εργασίες για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος στην Ισλανδία.

Όλες οι παραπάνω ανάγκες οδήγησαν στις ακόλουθες συστάσεις πολιτικής:

- Αυξημένη πρόσβαση σε υπηρεσίες για γυναίκες που πάσχουν από την συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.
- Ο κοινωνικός στιγματισμός και τα στερεότυπα που βασίζονται στο φύλο θα πρέπει να οριστούν ως προτεραιότητα και να αποτελέσουν πρωταρχικό στόχο προς εξάλειψη.
- Η ντροπή και η ενοχή θα πρέπει επίσης να οριστούν ως προτεραιότητα και να αποτελέσουν πρωταρχικό στόχο προς εξάλειψη.
- Θα πρέπει να αντιμετωπιστούν η φτώχεια, η προσβασιμότητα και η οικονομική διαθεσιμότητα των υπηρεσιών, καθώς και η απουσία παιδικής μέριμνας και ο φόβος ότι θα χάσουν την επιμέλεια των παιδιών τους.
- Θα πρέπει να διασφαλιστεί και να προωθηθεί η ισότητα των φύλων στις θέσεις λήψης αποφάσεων και στην ηγεσία.
- Το φύλο πρέπει να γίνει αντιληπτό ως μια κοινωνική και σχεσιακή κατασκευή εξουσίας, που ενισχύει τις ανισότητες στην υγεία λόγω των διαφορετικών επιπέδων εξουσίας που επηρεάζουν τους ρόλους, τις συμπεριφορές, τις δραστηριότητες και τα χαρακτηριστικά, δημιουργώντας έτσι την ανάγκη να προχωρήσουμε μπροστά και να είμαστε πιο ενημερωμένοι και χωρίς αποκλεισμούς.
- Οι κοινωνικοί καθοριστικοί παράγοντες και η συμπεριφορά αναζήτησης υγείας, η παροχή υπηρεσιών και οι απαντήσεις των επαγγελματιών ή/και των υπηρεσιών στη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ταυτόχρονα μέσω ολιστικών προσεγγίσεων που προωθούνται από αντίστοιχες πολιτικές.

- Θα πρέπει να υιοθετηθούν αποτελεσματικές, τεκμηριωμένες προσεγγίσεις, μοντέλα και καλές πρακτικές για την πρόληψη και τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

Έμφαση θα πρέπει να δοθεί **σε ευαίσθητες ως προς το φύλο και σε φεμινιστικές προσεγγίσεις, εξαλείφοντας με αυτόν τον τρόπο την άγνοια ως προς το φύλο (έμφυλη τυφλότητα) και αντιμετωπίζοντας τις διακρίσεις εις βάρος των γυναικών, καθώς και σε προσεγγίσεις με γνώμονα το τραύμα**, που επιτρέπουν:

- Την συναισθηματική ασφάλεια των γυναικών
- Την ανάγκη αυτοδιάθεσης, να κάνουν τις δικές τους επιλογές και να έχουν τον έλεγχο της ζωής τους
- Τις υγειονομικές και κοινωνικές προτεραιότητες
- Την ενδυνάμωση
- Τις δυνάμεις και αίσθηση της αξίας
- Την αξιοπιστία
- Την εμπιστοσύνη
- Την αυτο-αποτελεσματικότητα,
- Αποτρέποντας έτσι την επανατραυματοποίηση.

Εκτός από τους πελάτες, μέσω των προσεγγίσεων με βάση το τραύμα, θα επωφεληθούν και οι επαγγελματίες. Ειδικότερα, οι προσεγγίσεις με βάση το τραύμα θα μπορούσαν:

- Να βελτιώσουν την διατήρηση του προσωπικού;
- Να αυξήσουν την ικανοποίηση των επαγγελματιών από την απασχόληση (π.χ. λιγότερη εξουθένωση ή κόπωση συμπίνας, λιγότερο επακόλουθο ή δευτερογενές τραύμα),
- Και να βελτιώσουν τον σχεδιασμό του συστήματος και των προγραμμάτων (π.χ. ικανότητα ανταπόκρισης στις τάσεις στη χρήση ουσιών, όπως τα υψηλά ποσοστά βαριάς κατανάλωσης αλκοόλ στις νεαρές γυναίκες) (Anyikwa, 2016- Covington, 2019- Manandhar et. al., 2018- Schamp, 2019- Schmidt et. al., 2018- Poole, 2019).

3.4 Μοντέλα για τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Εκτός από τις προσεγγίσεις με ευαισθησία ως προς το φύλο και την πληροφόρηση σχετικά

με το τραύμα, ο υψηλός βαθμός επικράτησης της ταυτόχρονης εμφάνισης Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, καθώς και η επικαλυπτόμενη και πολύπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των δύο φαινομένων θέτουν πρόσθετες προκλήσεις για την αποτελεσματική θεραπεία των γυναικών επιζωσών Ενδο-συντροφικής Βίας με προβλήματα χρήσης ουσιών (Afifi et. al., 2012). Με αυτούς τους όρους, και σύμφωνα με τους επαγγελματίες σε θέματα Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, από την Εσθονία, την Ελλάδα και την Ισλανδία, **απαιτείται ένα ολιστικό, περιεκτικό και ολοκληρωμένο μοντέλο για τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών** (Afifi et. al., 2012- Cohen et. al., 2013- Crane et. al., 2014- Engstrom et. al., 2012- Fals-Stewart & Kennedy, 2005- Fowler & Faulkner, 2011- Gilchrist & Hegarty, 2017- Macy & Goodbourn, 2012- Schumacher & Holt, 2012). Αυτό το ολοκληρωμένο μοντέλο θα έδινε την ευκαιρία στους επαγγελματίες να εξετάσουν και να προσαρμόσουν τους διαφορετικούς τύπους Ενδο-συντροφικής Βίας (π.χ. σωματική, συναισθηματική/ψυχολογική και σεξουαλική βία) μεταξύ των γυναικών με προβλήματα χρήσης ουσιών (Benoit & Jauffret- Roustide, 2015- Morton, 2019), καθώς και την προβληματική χρήση διαφορετικών και ποικίλων ουσιών μεταξύ των γυναικών επιζωσών Ενδο-συντροφικής Βίας (Afifi et. al., 2012- Crane et. al., 2014).

Ωστόσο, οι περισσότεροι επαγγελματίες στις ομάδες εστίασης που διεξήχθησαν στο πλαίσιο του έργου MARISSA, παραδέχθηκαν ότι δεν γνώριζαν και δεν είχαν επίσημη κατάρτιση σχετικά με αυτά τα μοντέλα, εκφράζοντας την ανάγκη για αύξηση της ευαισθητοποίησης και της γνώσης τους, καθώς και την ανάγκη για ανάπτυξη μέσω κατάρτισης των συμπληρωματικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων τους. Η κατανόηση της σημασίας και των πλεονεκτημάτων των ολοκληρωμένων μοντέλων θα προωθούσε τα κίνητρα και τη δέσμευσή τους να υιοθετήσουν αυτά τα μοντέλα κατά την εργασία τους με επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

Ως εκ τούτου, οι πολιτικές θα πρέπει να αναγνωρίζουν την ανάγκη τροποποίησης και βελτίωσης των υφιστάμενων παρεμβάσεων και υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών και να δημιουργούν νέες υπηρεσίες προς όφελος των γυναικών επιζωσών Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Στο πλαίσιο αυτό, οι πολιτικές θα πρέπει να προωθήσουν και να βοηθήσουν την υιοθέτηση ολοκληρωμένων μοντέλων για τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών και τη δημιουργία υπηρεσιών Προβληματικής

Χρήσης Ουσιών που αναφέρονται ρητά στις γυναίκες. Οι υπηρεσίες αυτές θα καλύπτουν τις ανάγκες των γυναικών, συμπεριλαμβανομένης της ανάγκης για επείγουσα περίθαλψη 24 ώρες το 24ωρο για περιπτώσεις Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Οι πολιτικές θα πρέπει επίσης να προωθήσουν μια υπηρεσία υποστήριξης της οικογένειας, όπου θα υποστηρίζονται καλύτερες οι γονεϊκές δεξιότητες και η καθημερινή ρουτίνα, καθώς και το μεγαλύτερο μέρος των ανάδοχων οικογενειών, οι οποίες μπορούν να αναλάβουν προσωρινά τη φροντίδα των παιδιών των επιζώντων, ενώ οι επιζώσες υποβάλλονται σε θεραπεία ως εναλλακτική λύση στην ιδρυματική φροντίδα των παιδιών.

3.5 Γνώσεις, δεξιότητες και ικανότητες των επαγγελματιών για την αντιμετώπιση της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Ο υψηλός βαθμός επικράτησης και η ισχυρή συσχέτιση μεταξύ της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών υπογραμμίζει την ανάγκη των επαγγελματιών να αναγνωρίσουν την έκταση του προβλήματος, ώστε να είναι σε θέση να κάνουν τα πρώτα βήματα για την παροχή υποστήριξης στις γυναίκες που αντιμετωπίζουν τόσο την Ενδο-συντροφική Βία, όσο και την Προβληματική Χρήση Ουσιών. Για το σκοπό αυτό, οι επαγγελματίες θα πρέπει να γνωρίζουν τον περίπλοκο και πολύπλοκο τρόπο με τον οποίο συνδέονται στενά η Ενδο-συντροφική Βία και η Προβληματική Χρήση Ουσιών και να συνειδητοποιήσουν ότι είναι αδύνατο να προσδιορίσουν ποιο από τα δύο επηρεάζει το ένα το άλλο, δεδομένου ότι και τα δύο λειτουργούν προς την κατεύθυνση της επιδείνωσης του άλλου προβλήματος, δημιουργώντας με αυτόν τον τρόπο έναν φαύλο κύκλο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία, υπάρχει έλλειψη σχετικών γνώσεων και αντίστοιχων δεξιοτήτων και ικανοτήτων μεταξύ των επαγγελματιών που ασχολούνται με τη Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών όσον αφορά τη θεραπεία της συνύπαρξης αυτών των δυο φαινομένων. Στο πλαίσιο αυτό, οι επαγγελματίες από τις χώρες που συμμετείχαν σε αυτό το έργο εξέφρασαν την ανάγκη για περαιτέρω γνώση, κατάρτιση και παροχή εργαλείων που θα τους βοηθούσαν, ιδίως στον έλεγχο και την αντιμετώπιση των γυναικών που επιβίωσαν από Ενδο-συντροφική Βία με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Επιπλέον, δεδομένου ότι δεν υπάρχουν σαφή πρωτόκολλα για τις περιπτώσεις συνύπαρξης Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, οι διαδικασίες και οι παρεμβάσεις για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου διαφέρουν όχι μόνο μεταξύ των χωρών, αλλά και μεταξύ των ίδιων των υπηρεσιών, γεγονός που υποδεικνύει την ανάγκη για ολοκληρωμένα πρωτόκολλα και

κατευθυντήριες γραμμές.

3.6 Κατάρτιση επαγγελματιών για τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Όσον αφορά τις ανάγκες κατάρτισης των επαγγελματιών σε θέματα Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, η σχετική βιβλιογραφική ανασκόπηση και η έρευνα που διεξήχθη στο πλαίσιο του έργου MARISSA αποκάλυψε ότι η επίσημη κατάρτιση σχετικά με την αντιμετώπιση και τη θεραπεία επιζωσών Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών είναι εξαιρετικά περιορισμένη και αποσπασματική και βασίζεται κυρίως στα προσωπικά συμφέροντα των επαγγελματιών, το ήθος και την αναζήτηση της εξέλιξης. Ως αποτέλεσμα, οι επαγγελματίες εκφράζουν την ανάγκη, καθώς και την προθυμία τους να εκπαιδευτούν σε συγκεκριμένες πτυχές της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, όπως τα χαρακτηριστικά και η αποτελεσματική θεραπεία των γυναικών επιζωσών Ενδο-συντροφικής Βίας με προβλήματα χρήσης ουσιών.

Αξίζει ωστόσο να αναφερθεί ότι, ακόμη και στις περιπτώσεις που παρέχεται τέτοια κατάρτιση, τα ευρήματα υποδεικνύουν την ύπαρξη κενών και ελλείψεων. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τους Εσθονούς επαγγελματίες, η έλλειψη προσωπικού έχει οδηγήσει σε λιγότερο ειδικευμένους επαγγελματίες που έχουν ολοκληρώσει κάποια μορφή κατάρτισης, αλλά δεν είναι ικανοί να εργαστούν με τις επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Οι πολιτικές θα πρέπει να εφαρμόζουν συγκεκριμένα κριτήρια για τους υποψηφίους προσωπικούς βοηθούς και άτομα ομότιμης υποστήριξης για να είναι πιο αποτελεσματικές.

Η αποτελεσματική κατάρτιση μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορους τρόπους. Για παράδειγμα, στο αρχικό στάδιο της ανάπτυξης γνώσεων και ικανοτήτων, η προβολή ενημερωτικού υλικού σχετικά με την Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών στους αντίστοιχους επαγγελματίες φαίνεται να είναι μια καλή πρακτική. Ειδικότερα, η διαθεσιμότητα και η προσβασιμότητα αυτών των πληροφοριών στους επαγγελματίες καθώς και στους ωφελούμενους αυξάνει την αυτοπεποίθηση των επαγγελματιών και τους κάνει να αισθάνονται ικανοί να κάνουν αλλαγές και να βελτιώσουν το έργο τους (Stella Project, 2007). Στα επόμενα στάδια, είναι σημαντικό να συμπεριληφθούν οι δεξιότητες και η ανάπτυξη ικανοτήτων προκειμένου να ενισχυθεί η ικανότητα των επαγγελματιών στην πράξη. Επιπλέον, οι επαγγελματίες της Ενδο-

συντροφικής Βίας θα μπορούσαν να εκπαιδεύσουν επαγγελματίες που ασχολούνται με την Προβληματική Χρήση Ουσιών σε θέματα Ενδο-συντροφικής Βίας και αντίστροφα, προωθώντας με αυτόν τον τρόπο την ανταλλαγή τεχνογνωσίας, εξειδίκευσης, γνώσης και πρακτικής (AVA, 2013- Benoit & Jauffret-Roustide, 2015- NICE, 2015). Μια άλλη εναλλακτική λύση θα ήταν εμπειρογνώμονες τόσο σε θέματα Ενδο-συντροφικής Βίας όσο και σε θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών και, ιδανικά, εμπειρογνώμονες σε σχετικά ολοκληρωμένα μοντέλα, να εκπαιδεύσουν τους επαγγελματίες της Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών που θα συμμετέχουν σε αυτές τις συνεργασίες για την αντιμετώπιση του τραύματος και της κατάχρησης ουσιών με ταυτόχρονο και ολιστικό τρόπο (NICE, 2015). Τέλος, οι συμπράξεις θα πρέπει να εξετάζουν τη συνεργασία των υπηρεσιών, καθώς και να στοχεύουν στην πραγματοποίηση αλλαγών στις πολιτικές σε κρατικό επίπεδο, προκειμένου να προωθήσουν, να διευκολύνουν και να ενισχύσουν τη συνεργασία διασύνδεσης φορέων σε κοινοτικό και κρατικό επίπεδο (Macy & Goodbourn, 2012). Ως εκ τούτου, προτείνεται η οικονομική, ηθική και εκπαιδευτική στήριξη των υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των μη κυβερνητικών οργανώσεων, που εργάζονται με τις επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

3.7 Πρωτόκολλα για τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Είναι σημαντικό ακόμη και για τους μικρούς οργανισμούς με λίγους πόρους να ενσωματώσουν θεμελιώδεις πολιτικές και πρακτικές που παρέχουν υπηρεσίες χωρίς αποκλεισμούς για τις επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Πιο συγκεκριμένα, απαιτούνται πρωτόκολλα που περιέχουν ποικίλες πληροφορίες σχετικά με τις βασικές γνώσεις για τη θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών και προτείνουν πρακτικές τεχνικές και χρήσιμα εργαλεία. Για παράδειγμα, ένα τέτοιο πρωτόκολλο μπορεί να περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με θέματα πρακτικής, υπηρεσίες υποστήριξης, διαλογή, αξιολόγηση, τεκμηρίωση για τους φακέλους των πελατών, κινδύνους, παρέμβαση σε κρίσεις και επείγουσα υποστήριξη για ναρκωτικά/αλκοόλ, ασφάλεια και πρόσθετους παράγοντες που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τον σχεδιασμό ασφάλειας, όπως θέματα HIV και ηπατίτιδας.

Όσον αφορά τη λειτουργία των υπηρεσιών, παρόλο που και στις τρεις συμμετέχουσες χώρες οι υπηρεσίες Προβληματικής Χρήσης Ουσιών δέχονται επιζώσες της Ενδο-συντροφικής Βίας, σε καμία από αυτές τις χώρες οι γυναίκες με προβλήματα κατάχρησης

ουσιών δεν γίνονται δεκτές σε καταφύγια γυναικών, ενώ η εισαγωγή τους στις υπηρεσίες συμβουλευτικής Ενδο-συντροφικής Βίας ποικίλλει μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών και χωρών. Λόγω της απουσίας πολιτικών σχετικά με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, δεν υπάρχει επίσημη συνεργασία μεταξύ των αντίστοιχων υπηρεσιών σε τέτοιες περιπτώσεις. Ακόμη και στις λίγες περιπτώσεις που υπάρχουν αυτές οι πολιτικές, φαίνεται να διαφέρουν μεταξύ των τριών αυτών χωρών, αλλά και μεταξύ των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών της ίδιας χώρας. Έτσι, είναι σημαντικό να προταθεί ότι οι τοπικές κυβερνήσεις θα πρέπει να παρέχουν επιλογές στέγασης για τις επιζώσες Ενδο-συντροφικής Βίας με Προβληματική Χρήση Ουσιών.

Κατά συνέπεια, ένα βασικό ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσω της χάραξης πολιτικής είναι η αποδοχή των γυναικών με προβλήματα χρήσης ουσιών στις υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας, και ιδίως στα καταφύγια. Οι συμμετέχοντες/ουσες επαγγελματίες αναγνωρίζουν ότι αποκλείοντάς τις από τις υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας, οι πιο ευάλωτες γυναίκες μένουν χωρίς υποστήριξη και εγκαταλείπονται. Αντίστοιχα, οι πολιτικές για τη συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών θα πρέπει επίσης να περιλαμβάνουν αποτελεσματικές, τεκμηριωμένες προσεγγίσεις, μοντέλα και καλές πρακτικές για την πρόληψη και θεραπεία της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

3.8 Συνεργασία των υπηρεσιών για την συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Και στις τρεις συμμετέχουσες χώρες, και ιδιαίτερα στην Εσθονία και την Ελλάδα, στις περισσότερες περιπτώσεις, δεν υπάρχει επίσημη συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Όπως και η κατάρτιση, η συνεργασία μεταξύ αυτών των υπηρεσιών βασίζεται κυρίως στον προσωπικό ενθουσιασμό, τους πόρους και τα δίκτυα των επαγγελματιών, τις γνωριμίες και τις σχέσεις που δημιουργούνται σε εκδηλώσεις που σχετίζονται με την εργασία. Μια άλλη ομοιότητα που εντοπίστηκε μεταξύ της Εσθονίας, της Ισλανδίας και της Ελλάδας ήταν οι προκλήσεις της συνεργασίας των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Οι επικρατέστερες προκλήσεις ήταν: αποσπασματικές ή ανύπαρκτες πολιτικές, διαφορετικές οπτικές γωνίες προσέγγισης του φαινομένου, διαφορετικές φιλοσοφίες, ζητήματα εμπιστοσύνης, απομόνωση και εσωστρέφεια των υπηρεσιών, έλλειψη αποτελεσματικής επικοινωνίας και δεξιοτήτων επίλυσης προβλημάτων, καθώς και

έλλειψη τόσο γενικής όσο και ειδικής κατάρτισης σε θέματα Ενδο-συντροφικής Βίας, κυρίως μεταξύ των επαγγελματιών της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Σε συμφωνία με τη σχετική βιβλιογραφία, τα ερευνητικά αποτελέσματα του έργου MARISSA υπογράμμισαν την επείγουσα ανάγκη για επίσημη συνεργασία, η οποία θα μπορούσε να καθοριστεί από πολιτικές και θεσμοθετημένα πρωτόκολλα. Σύμφωνα με τους επαγγελματίες, τα πρωτόκολλα αυτά θα πρέπει να περιλαμβάνουν σαφείς πληροφορίες σχετικά με τις απαιτούμενες ενέργειες, τα υπάρχοντα σημεία εστίασης, τις οδούς παραπομπής και παρακολούθησης, εφαρμόζοντας μια κοινή αντίληψη και τυποποιημένες διαδικασίες μεταξύ των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

Εκτός από την εφαρμογή ολοκληρωμένων υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, οι πολιτικές θα πρέπει επίσης να επικεντρωθούν στη διασύνδεση των φορέων, συμπεριλαμβανομένων σαφών διαδρομών παραπομπής. Τέτοια πρωτόκολλα και κατευθυντήριες γραμμές δεν υπάρχουν σε καμία από τις συμμετέχουσες χώρες. Επιπλέον, ένα άλλο ζήτημα που προέκυψε από τις ελληνικές και ισλανδικές ομάδες εστίασης ήταν η περιορισμένη χρηματοδότηση των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Σύμφωνα με τους επαγγελματίες, θα πρέπει να προβλεφθεί επαρκής χρηματοδότηση από τις σχετικές πολιτικές, ώστε να καταστεί δυνατή η αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών, η επαρκής κατάρτιση, η στελέχωση και η υποδομή.

Τέλος, απαιτείται συνεργασία μεταξύ των αντίστοιχων υπηρεσιών και των εκπαιδευτικών προσπαθειών μεταξύ των τομέων της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, αλλά και με άλλους ενδιαφερόμενους φορείς, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών παιδικής πρόνοιας, του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, των προγραμμάτων κατ' οίκον επισκέψεων, των προγραμμάτων στέγασης και των υπηρεσιών ψυχικής υγείας με βάση το τραύμα.

3.9 Εθνικές στρατηγικές, σχέδια και πολιτικές σχετικά με τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία, η διαχείριση της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών θα πρέπει να ενσωματωθεί σε εθνικές στρατηγικές και σχέδια, εξασφαλίζοντας ταυτόχρονα βιώσιμη και επαρκή χρηματοδότηση (Benoit & Jauffret-Roustide, 2015). Σύμφωνα με αυτή τη δήλωση, οι

αναφορές των χωρών της Εσθονίας, της Ισλανδίας και της Ελλάδας και τα αποτελέσματα των ομάδων εστίασης υπογράμμισαν ότι η έλλειψη αντίστοιχων, ολοκληρωμένων πολιτικών δημιουργεί πρόσθετες προκλήσεις για τους επαγγελματίες της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών όσον αφορά την αποτελεσματική αντιμετώπιση των γυναικών που έχουν επιζήσει από Ενδο-συντροφική Βία με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Ως εκ τούτου, θα πρέπει να αναπτυχθούν νέες πολιτικές σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, οι οποίες θα στοχεύουν ρητά στις ανάγκες και τις προκλήσεις των επαγγελματιών, αντιμετωπίζοντας τις προκλήσεις των γυναικών επιζώσων Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών και σεβόμενοι ταυτόχρονα τις ανάγκες τους.

Οι πολιτικές αυτές θα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- Συλλογή δεδομένων,
- Αποδοχή των επιζώσων Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών στις υπηρεσίες Ενδο-συντροφικής Βίας και στις υπηρεσίες Προβληματικής Χρήσης Ουσιών και αντίστροφα,
- Ενεργή και δομημένη διασύνδεση φορέων και συνεργασία των επαγγελματιών πρώτης γραμμής της Ενδο-συντροφικής Βίας (υπηρεσίες υποστήριξης θυμάτων και συμβουλευτικά κέντρα) με τους επαγγελματίες της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών σε στενή συνεργασία με τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου (Εισαγγελία, δικαστές και εισαγγελείς), ώστε να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά στην πολυπλοκότητα του περιστατικού συνύπαρξης Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών των επιζώσων Ενδο-συντροφικής Βίας (οι οποίες μπορεί να είναι και ανύπαντρες μητέρες),
- Κατάλληλη και δομημένη κατάρτιση των εμπλεκόμενων οργανώσεων σε θέματα διασύνδεσης φορέων και την συνεργασία τους - προώθηση της συνεργασίας οργανώσεων διαφορετικού επιπέδου,
- Τροποποίηση και βελτίωση των ήδη υπάρχουσών παρεμβάσεων και υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας ή/και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών (π.χ. μέσω της υιοθέτησης προσεγγίσεων ευαισθητοποιημένων ως προς το φύλο και ευαισθητοποιημένων ως προς το τραύμα),

- Δημιουργία νέων υπηρεσιών που αναγνωρίζουν την αλληλεξάρτηση της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών για τη μεγιστοποίηση των κλινικών θεραπειών (π.χ. εξειδικευμένες υπηρεσίες για την κατάχρηση ουσιών για γυναίκες, ολοκληρωμένες υπηρεσίες),
- Καθημερινή συνεργασία μεταξύ των υπηρεσιών Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών σε περιπτώσεις (χρήση αξιόπιστης βάσης δεδομένων περιστατικών - περιπτώσεων που προστατεύουν τα προσωπικά δεδομένα και την ασφάλεια των γυναικών),
- Παροχή πρόσθετης χρηματοδότησης για την έρευνα των οργανώσεων βάσης, καθώς και των οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών σχετικά με την συνεργασία της διασύνδεσης των φορέων,
- Προώθηση της διασύνδεσης των φορέων και της πολύπλευρης συνεργασίας σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, και
- Επαρκής στελέχωση και υποδομή για τους σχετικούς φορείς.

Σε ορισμένες χώρες, όπως η Εσθονία, το Υπουργείο Δικαιοσύνης συντονίζει την πρόληψη της βίας σε συνεργασία με το Υπουργείο Κοινωνικών Υποθέσεων. Οι υπηρεσίες υποστήριξης και πρόληψης θυμάτων που αναπτύσσονται και υλοποιούνται από το Τμήμα Υπηρεσιών Υποστήριξης και Πρόληψης Θυμάτων του Συμβουλίου Κοινωνικών Ασφαλίσεων συντονίζουν επίσης τις υπηρεσίες υποστήριξης και εργασίας των γυναικών. Επίσης, αναπτύσσεται ένα εθνικό σχέδιο δράσης για την πρόληψη της βίας μεταξύ συντρόφων. Η εναρμόνιση του σχεδίου δράσης για την πρόληψη της βίας με τα εθνικά σχέδια υγείας και πρόνοιας, καθώς και η προσιτή πρόσβαση σε ψυχολόγους και ψυχιάτρους από λιγότερο προνομιούχα άτομα είναι ορισμένες συστάσεις πολιτικής που επίσης προτείνονται.

3.10 Συλλογή δεδομένων για τη συνύπαρξη Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών

Πρώτον, τα δεδομένα σχετικά με την Ενδο-συντροφική Βία με Προβληματική Χρήση Ουσιών και τα δεδομένα σχετικά με τις γυναίκες που επιβίωσαν από Ενδο-συντροφική Βία με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών φαίνεται να είναι αποσπασματικά, γεγονός που οδηγεί στην ανάγκη για συστηματική και επίσημη διαδικασία συλλογής δεδομένων. Πρώτα απ' όλα, είναι σημαντικό να αναγνωριστεί η στατιστική συσχέτιση

των δύο φαινομένων. Προτείνεται επίσης ότι η συλλογή δεδομένων θα πρέπει να περιλαμβάνει την συχνότητα της συνύπαρξης της Ενδο-συντροφικής Βίας και Προβληματικής Χρήσης Ουσιών στην Ενδο-συντροφική Βία ή/και στην Προβληματική Χρήση Ουσιών και στο γενικό πληθυσμό, τα ειδικά χαρακτηριστικά των γυναικών επιζωσών Ενδο-συντροφικής Βίας με θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών, τις προκλήσεις, τις ανάγκες, την ευαισθησία και τους προστατευτικούς παράγοντες. Με αυτόν τον τρόπο, η ανάγκη των επαγγελματιών για μια ακριβή εικόνα του συνόλου του συγκεκριμένου φαινομένου θα καλυφθεί επαρκώς.

Για παράδειγμα, σε χώρες όπως η Εσθονία, τα δεδομένα για την Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών προέρχονται από διαφορετικά υπουργεία και υπηρεσίες και είναι, ως εκ τούτου, πολύ αποσπασματικά. Τα δεδομένα για την υγεία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών προέρχονται από το Εθνικό Ινστιτούτο για την Ανάπτυξη της Υγείας (NIHD), ενώ τα δεδομένα για την Ενδο-συντροφική Βία προέρχονται από τις υπηρεσίες επιβολής του νόμου. Το Υπουργείο Δικαιοσύνης συντάσσει ετήσια έκθεση για την εγκληματικότητα (συμπεριλαμβανομένου του ποσοστού επικράτησης της Ενδο-συντροφικής Βίας).

4. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Οι πολιτικές σε Ευρωπαϊκό επίπεδο πρέπει να παρέχουν καθοδήγηση στα κράτη μέλη της Ευρώπης και θα πρέπει να στοχεύουν σε διάφορους τομείς προκειμένου να ενισχυθεί η συνεργασία των υπηρεσιών της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Πρώτα απ' όλα, η συχνότητα, η σχέση, η συσχέτιση και η αλληλεπίδραση μεταξύ της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών απέχουν πολύ από το να είναι γενικά γνωστές και κατανοητές. Αυξημένη ευαισθητοποίηση και γνώση σχετικά με την περίπλοκη, πολύπλευρη και αμφίδρομη συσχέτιση, καθώς και την επικαλυπτόμενη και πολύπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ αυτών των δύο φαινομένων πρέπει να είναι διαθέσιμες στους επαγγελματίες που εργάζονται σε αυτούς τους τομείς στην Ευρώπη, καθώς και στους ίδιους τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε) πρέπει να θέσει σε εφαρμογή ένα σχέδιο για τη συγκέντρωση των ερευνών που έχουν ήδη διεξαχθεί, να αναθέσει πιο εμπειριστατωμένη έρευνα και να διαδώσει τις γνώσεις αυτές στους επαγγελματίες και τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής στην Ε.Ε. Δεύτερον, οι εκπαιδεύσεις μπορούν να αποτελέσουν μέρος της διάδοσης της γνώσης, και η Ε.Ε. θα πρέπει να θέσει σε εφαρμογή ένα σχέδιο για να προσφέρει σύντομες και εύστοχες εκπαιδεύσεις για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, έτσι ώστε να έχουν την ικανότητα να καταρτίζουν πολιτικές με βάση την καλή κατανόηση και των δύο θεμάτων, καθώς και των διασυνδέσεών τους, που έχουν ως αποτέλεσμα τη συνύπαρξη της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών. Η ΕΕ θα πρέπει επίσης να θέσει σε εφαρμογή μια πολιτική για την ανάπτυξη ικανοτήτων για τους επαγγελματίες που εργάζονται τόσο στις υπηρεσίες της Ενδο-συντροφικής Βίας, όσο και στις υπηρεσίες της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και της ενδοοικογενειακής βίας, που συνήθως αναφέρεται ως Σύμβαση της Κωνσταντινούπολης, ήταν μια συνθήκη ορόσημο για την προστασία των γυναικών από κάθε μορφή βίας. Ωστόσο, απαιτείται περισσότερη δουλειά σε επίπεδο Ε.Ε. για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών από τους συντρόφους τους. Η σύνδεση της Ενδο-συντροφικής Βίας και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών είναι ένα απαραίτητο επόμενο βήμα. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Εξαρτήσεων (EMCDDA) αναγνωρίζει ότι οι γυναίκες που αντιμετωπίζουν Προβληματική Χρήση Ουσιών αντιμετωπίζουν διαφορετικές προκλήσεις από ό,τι οι άνδρες και ότι αυτό απαιτεί, μεταξύ άλλων, ειδικές υπηρεσίες προσαρμοσμένες στις γυναίκες, συνεργασία

μεταξύ των υπηρεσιών θεραπείας ναρκωτικών και των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και ειδικές υπηρεσίες για εγκυμονούσες γυναίκες και γυναίκες που έχουν παιδιά (EMCDDA, 2019).

Ωστόσο, δεν υπάρχει σύνδεση ειδικά με την Ενδο-συντροφική Βία. Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων (EIGE) και το EMCDDA θα πρέπει να ενώσουν τις δυνάμεις τους και να συνεργαστούν για την εκπόνηση ενός πλαισίου πολιτικής με βάση την ειδική γνώση του κάθε φορέα σχετικά με την Ενδο-συντροφική Βία και την Προβληματική Χρήση Ουσιών. Αυτό θα αποτελούσε το πρώτο βήμα όχι μόνο για τη σύνδεση της Ενδο-συντροφικής Βίας με το πλαίσιο πολιτικής για την Προβληματική Χρήση Ουσιών και της Προβληματικής Χρήσης Ουσιών με το πλαίσιο πολιτικής για την Ενδο-συντροφική Βία, αλλά και για τη χάραξη μιας ολιστικής πολιτικής για τον τρόπο υποστήριξης των γυναικών επιζωσών Ενδο-συντροφικής Βίας και αντιμετωπίζουν επίσης θέματα Προβληματικής Χρήσης Ουσιών.

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Abasi, I., & Mohammadkhani, P. (2016). Παράγοντες οικογενειακού κινδύνου μεταξύ γυναικών με προβλήματα που σχετίζονται με τον εθισμό: μια ολοκληρωμένη ανασκόπηση. *Διεθνές περιοδικό συμπεριφορών υψηλού κινδύνου & εθισμού*, 5(2).
- Afifi, T. O., Henriksen, C. A., Asmundson, G. J., & Sareen, J. (2012). Θυματοποίηση και διάπραξη βίας μεταξύ συντρόφων και διαταραχές χρήσης ουσιών σε ένα εθνικά αντιπροσωπευτικό δείγμα. *Περιοδικό νευρικών και ψυχικών ασθενειών*, 200(8), 684-691.
- Κατά της Βίας και της Κακοποίησης/ AVA. (2013). Περίπλοκα θέματα: μια εργαλειοθήκη για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής και σεξουαλικής βίας, της χρήσης ουσιών και της ψυχικής υγείας. Διαθέσιμο στη διεύθυνση: <https://avaproject.org.uk/wp/wp-content/uploads/2013/05/AVA-Toolkit2018reprint.pdf>
- Anyikwa, V. A. (2016). Προσέγγιση με βάση το τραύμα για τους επιζώντες της βίας μεταξύ συντρόφων. *Περιοδικό Κοινωνικής Εργασίας που βασίζεται σε στοιχεία*, 13(5), 484-491. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1080/23761407.2016.1166824>
- Agra, S. (2017). Γυναίκες που κάνουν χρήση ναρκωτικών: Προβλήματα, ανάγκες, αντιδράσεις, προκλήσεις και επιπτώσεις στην πολιτική και την πρακτική. Έγγραφο ιστορικού που ανατέθηκε από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Ναρκωτικών για την υγεία και τις κοινωνικές απαντήσεις στα προβλήματα των ναρκωτικών: Ένας ευρωπαϊκός οδηγός. Διαθέσιμο στο: https://www.drugsandalcohol.ie/28072/1/EuropeanResponsesGuide2017_BackgroundPaper-Women-who-use-drugs.pdf
- Benoit, T. & Jauffret-Roustide, M. (2015). Βελτίωση της διαχείρισης της βίας που βιώνουν οι γυναίκες που κάνουν χρήση ψυχοδραστικών ουσιών. Στρασβούργο: Συμβούλιο της Ευρώπης. Διαθέσιμο στο: <https://rm.coe.int/improvingthe-management-of-violence-experienced-by-women-who-use-psyc/168075bf22>
- Berenz, E. C., & Coffey, S. F. (2012). Θεραπεία της συνύπαρξης Διαταραχής Μετατραυματικού Στρες και διαταραχών χρήσης ουσιών. *Τρέχουσες εκθέσεις ψυχιατρικής*, 14(5), 469- 477.

- Cafferky, B. M., Mendez, M., Anderson, J. R., & Stith, S. M. (2018). Χρήση ουσιών και βία μεταξύ συντρόφων: Μια μετα-αναλυτική ανασκόπηση. *Ψυχολογία της βίας*, 8(1), 110.
- Capezza, N. M., Schumacher, E. C., & Brady, B. C. (2015). Τάσεις στις υπηρεσίες βίας μεταξύ συντρόφων που παρέχονται από τις εγκαταστάσεις θεραπείας κατάχρησης ουσιών: Ευρήματα από ένα εθνικό δείγμα. *Περιοδικό οικογενειακής βίας*, 30(1), 85-91.
- Cohen, L. R., Field, C., Campbell, A. N., & Hien, D. A. (2013). Αποτελέσματα της βίας μεταξύ συντρόφων σε γυναίκες με PTSD και χρήση ουσιών: Μια δευτερογενής ανάλυση του NIDA 45 Δίκτυο κλινικών δοκιμών "Γυναίκες και τραύμα" Μελέτη πολλαπλών χώρων. *Συμπεριφορές εθισμού*, 38(7), 2325-2332.
- Covington, S. (2019). Gender Matters: Gender: Creating Trauma-Informed Services. 1ο Συνέδριο Γυναίκες, Τραύμα, Εθισμός και Θεραπεία. <https://conference.hi.is/genderandaddiction/>
- Covington, S. S. (2008). Γυναίκες και εθισμός: Μια προσέγγιση με βάση το τραύμα. *Εφημερίδα των ψυχοδραστικών φαρμάκων*, 40(sup5), 377-385.
- Crane, C. A., Oberleitner, L., Devine, S., & Easton, C. J. (2014). Διαταραχές χρήσης ουσιών και διάπραξη βίας μεταξύ ανδρών και γυναικών δραστών. *Ψυχολογία της βίας*, 4(3), 322.
- Davis, B. (2006). Ψυχοδυναμικές ψυχοθεραπείες και η θεραπεία των συνυπαρχόντων ψυχολογικών τραυμάτων και του εθισμού. *Περιοδικό για τη θεραπεία της χημικής εξάρτησης*, 8(2), 41-69.
- de Bruijn, D. M., & de Graaf, I. M. (2016). Ο ρόλος της χρήσης ουσιών στην ενδοοικογενειακή βία κατά την ίδια ημέρα: Μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. *Επιθετικότητα και βίαη συμπεριφορά*, 27, 142-151.
- Devries, K., Child, J., Bacchus, L., Mak, J., Falder, G., Graham, K., et al. (2014). Intimate partner violence victimization and alcohol consumption in women: A systematic review and meta-analysis. *Εξάρτηση*, 109, 379-391. doi:10.1111/add.12393.
- Devries, K. M., Mak, J. Y., Garcia-Moreno, C., Petzold, M., Child, J. C., Falder, G., ... & Watts, C. H. (2013). Ο παγκόσμιος επιπολασμός της βίας μεταξύ συντρόφων κατά των γυναικών. *Επιστήμη*, 340(6140), 1527-1528.

- El-Bassel, N., Gilbert, L., Witte, S., Wu, E., & Chang, M. (2011). Βία μεταξύ συντρόφων και HIV μεταξύ γυναικών που εμπλέκονται με ναρκωτικά: Προκλήσεις και επιπτώσεις για την πρόληψη και τη θεραπεία. *Χρήση και κατάχρηση ουσιών*, 46(2-3), 295-306
- Engstrom, M., El-Bassel, N., & Gilbert, L. (2012). Χαρακτηριστικά σεξουαλικής κακοποίησης κατά την παιδική ηλικία, έκθεση στη βία μεταξύ συντρόφων και ψυχολογική δυσφορία μεταξύ γυναικών σε θεραπεία με μεθαδόνη. *Περιοδικό για τη θεραπεία της κατάχρησης ουσιών*, 43(3), 366-376
- Ευρωπαϊκό Κέντρο Παρακολούθησης Ναρκωτικών και Τοξικομανίας/ EMCDDA. (2019). Ευρωπαϊκή έκθεση για τα ναρκωτικά: Τάσεις και εξελίξεις. Διαθέσιμο στο: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/11364/20191724_TDAT19001ENN_PDF.pdf
- Fals-Stewart, W., & Kennedy, C. (2005). Αντιμετώπιση της βίας μεταξύ συντρόφων στη θεραπεία κατά της χρήσης ουσιών. *Περιοδικό για τη θεραπεία της κατάχρησης ουσιών*, 29(1), 5-17.
- Flanagan, J. C., Jarnecke, A. M., Leone, R. M., & Oesterle, D. W. (2020). Επιδράσεις της σύγκρουσης ζευγαριών στην επιθυμία για αλκοόλ: Παίζει ρόλο η βία μεταξύ συζύγων; *Εθιστικές συμπεριφορές*, 109, 106474.
- Fowler, D. N., & Faulkner, M. (2011). Παρεμβάσεις με στόχο την κατάχρηση ουσιών σε γυναίκες που έχουν επιζήσει της κακοποίησης από στενό σύντροφο: Μια μετα-ανάλυση. *Περιοδικό για τη θεραπεία της κατάχρησης ουσιών*, 41(4), 386–398. doi:10.1016/j.jsat.2011.06.001.
- Gezinski, L. B., Gonzalez-Pons, K. M., & Rogers, M. M. (2021). Η χρήση ουσιών ως μηχανισμός αντιμετώπισης για τους επιζώντες της βίας μεταξύ συζύγων: Επιπτώσεις για την ασφάλεια και την προσβασιμότητα των υπηρεσιών. *Βία κατά των γυναικών*, 27(2), 108-123.
- Gilchrist, G., & Hegarty, K. (2017). Χρειάζονται επειγόντως προσαρμοσμένες ολοκληρωμένες παρεμβάσεις για τη βία μεταξύ συντρόφων και τη χρήση ουσιών. *Ανασκόπηση ναρκωτικών και αλκοόλ*, 36(1), 3-6.
- Kraanen, F. L., Vedel, E., Scholing, A., & Emmelkamp, P. M. (2014). Πρόβλεψη της βίας

μεταξύ συγγενικών συντρόφων ανάλογα με τον τύπο της διαταραχής χρήσης ουσιών. *Περιοδικό για τη θεραπεία της κατάχρησης ουσιών*, 46(4), 532-539.

La Flair, L. N., Bradshaw, C. P., Storr, C. L., Green, K. M., Alvanzo, A. A., & Crum, R. M. (2012).

Βία μεταξύ συντρόφων και μοτίβα κριτηρίων κατάχρησης και εξάρτησης από το αλκοόλ μεταξύ γυναικών: Ανάλυση λανθάνουσας κατηγορίας. *Εφημερίδα των μελετών για το αλκοόλ και τα ναρκωτικά*, 73(3), 351-360.

Langenderfer, L. (2013). Χρήση αλκοόλ μεταξύ ενηλίκων που ασκούν βία με σύντροφο: Ανασκόπηση της πρόσφατης βιβλιογραφίας για την ενημέρωση της παρέμβασης. *Επιθετικότητα και βίαιη συμπεριφορά*, 18(1), 152- 158.

Lipsky, S., Krupski, A., Roy-Byrne, P., Lucenko, B., Mancuso, D., & Huber, A. (2010). Επίδραση των συνυπάρχουσων διαταραχών και της βίας μεταξύ συντρόφων στα αποτελέσματα της θεραπείας κατάχρησης ουσιών. *Περιοδικό για τη θεραπεία της κατάχρησης ουσιών*, 38(3), 231-244.

Low, S., Tiberio, S. S., Shortt, J. W., Capaldi, D. M., & Eddy, J. M. (2017). Συσχετίσεις της βίας των ζευγαριών από τους συντρόφους στην νεαρή ενήλικη ζωή και της χρήσης ουσιών: Μια δυαδική προσέγγιση. *Ψυχολογία της βίας*, 7(1), 120.

Macy, R. J., & Goodbourn, M. (2012). Προώθηση επιτυχημένων συνεργασιών μεταξύ των τομέων υπηρεσιών αντιμετώπισης της ενδοοικογενειακής βίας και της κατάχρησης ουσιών: Μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας. *Τραύμα, βία & κακοποίηση*, 13(4), 234-251. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1177/1524838012455874>.

Manandhar, M., Hawkes, S., Buse, K., Nosrati, E., & Magar, V. (2018). Το φύλο, η υγεία και η ατζέντα 2030 για τη βιώσιμη ανάπτυξη. *Δελτίο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας*, 96(9), 644.

Mason, R., Wolf, M., O'Rinn, S., & Ene, G. (2017). Κάνοντας συνδέσεις πέρα από τα σιλό: βία μεταξύ συγγενών, ψυχική υγεία και χρήση ουσιών. *BMC υγεία των γυναικών*, 17(1), 29.

Mason, R., & O'rinn, S. E. (2014). Συνυπάρχουσα βία μεταξύ συντρόφων, ψυχική υγεία και προβλήματα χρήσης ουσιών: μια ανασκόπηση. *Παγκόσμια δράση για την υγεία*, 7(1), 24815.

McGovern, M. P., Lambert-Harris, C., Acquilano, S., Xie, H., Alterman, A. I., & Weiss, R. D.

- (2009). Μια γνωσιακή συμπεριφορική θεραπεία για συνυπάρχουσες διαταραχές χρήσης ουσιών και μετατραυματικού στρες. *Εθιστικές συμπεριφορές*, 34(10), 892-897.
- Morton, S. (2019). Γυναίκες, ενδοοικογενειακή βία, χρήση ουσιών και τραύμα: Καινοτομία στις αντιλήψεις και την παρέμβαση. 2ο Συνέδριο Γυναίκες, Τραύμα, Εθισμός και Θεραπεία. Διαθέσιμο στο: <https://conference.hi.is/genderandaddiction/51>
- Nathanson, A. M., Shorey, R. C., Tirone, V., & Rhatigan, D. L. (2012). Ο επιπολασμός των διαταραχών της ψυχικής υγείας σε ένα κοινοτικό δείγμα γυναικών θυμάτων βίας μεταξύ συντρόφων. *Κακοποίηση συντρόφων*, 3(1), 59-75.
- Εθνικό Ινστιτούτο Αριστείας για την Υγεία και τη Φροντίδα/ NICE. (2014). Κατευθυντήρια γραμμή δημόσιας υγείας: Ενδοοικογενειακή βία και κακοποίηση: εργασία πολλών φορέων. Διαθέσιμο στο: <https://www.nice.org.uk/guidance/ph50/chapter/1-Recommendations>
- Poole, N. (2019). Η επικέντρωση του φύλου, του τραύματος και της ισότητας κατά το σχεδιασμό συστημάτων χρήσης ουσιών. 2ο Συνέδριο για τις γυναίκες, το τραύμα, τον εθισμό και τη θεραπεία. Διαθέσιμο στο: <https://conference.hi.is/genderandaddiction/>
- Schäfer, I., & Lotzin, A. (2018). Ψυχοκοινωνική υποστήριξη για την αντιμετώπιση των συμπτωμάτων που σχετίζονται με το τραύμα και τις συναφείς διαταραχές χρήσης ουσιών. Διαθέσιμο στο: <https://rm.coe.int/2018-ppg-3-ptsdguidance-eng/1680938292>
- Schamp, J. (2019). Ποιοτική μελέτη των εμποδίων, των διευκολύνσεων και των εμπειριών στη θεραπεία της (κατά)χρήσης ουσιών μεταξύ γυναικών χρηστών αλκοόλ και ναρκωτικών. 2ο Συνέδριο για τις γυναίκες, το τραύμα, τον εθισμό και τη θεραπεία. Διαθέσιμο στο: <https://conference.hi.is/genderandaddiction/>
- Schmidt, R., Poole, N., Greaves, L., & Hemsing, N. (2018). Νέο έδαφος: *Εργαλεία για την ενσωμάτωση απαντήσεων με βάση το τραύμα και το φύλο στην πρακτική και την πολιτική για τη χρήση ουσιών*. Βανκούβερ, BC: Κέντρο Αριστείας για την Υγεία των Γυναικών. Διαθέσιμο στο: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.25260.77449> ISBN 978-1-894356-75-6

- Schumacher, J. A., & Holt, D. J. (2012). Η ουσία των κατοίκων καταφυγίων ενδοοικογενειακής βίας ανάγκες και επιλογές θεραπείας κατάχρησης ουσιών. *Επιθετικότητα και βίαιη συμπεριφορά*, 17(3), 188– 197. Διαθέσιμο στο: <https://doi.org/10.1016/j.avb.2012.01.002>
- Schumm, J. A., O'Farrell, T. J., Murphy, M. M., & Muchowski, P. (2018). Η βία των συντρόφων μεταξύ γυναικών που κάνουν χρήση ναρκωτικών και λαμβάνουν συμπεριφορική θεραπεία ζευγαριών έναντι ατομικής θεραπείας. *Περιοδικό για τη θεραπεία της κατάχρησης ουσιών*, 92, 1-10.
- Simonelli, A., Pasquali, C. E., & De Palo, F. (2014). Βία μεταξύ συντρόφων και γυναίκες εξαρτημένες από τα ναρκωτικά: Από τα επεξηγηματικά μοντέλα στις θεραπείες με γνώμονα το φύλο. *Ευρωπαϊκό περιοδικό ψυχοτραυματολογίας*, 5(1), 244-96..
- Έργο Stella. (2007). Εργαλειοθήκη του προγράμματος Stella: Κακοποίηση στο σπίτι και χρήση ουσιών. Διαθέσιμο στο: <https://avaproject.org.uk/resources/stella-project-toolkit-domestic-abuse-substance-use-2007/>
- Sullivan, T. P., Weiss, N. H., Flanagan, J. C., Willie, T. C., Armeli, S., & Tennen, H. (2016). PTSD και καθημερινή συνύπαρξη της χρήσης ναρκωτικών και αλκοόλ μεταξύ γυναικών που βιώνουν βία από στενό σύντροφο. *Περιοδικό διπλής διάγνωσης*, 12(1), 36-42.
- Sullivan, T., & Cavanaugh, C. (2009). Δοκιμή του μετατραυματικού στρες ως μεσολαβητή της σωματικής, σεξουαλικής και ψυχολογικής βίας μεταξύ συντρόφων και ουσιών προβλημάτων μεταξύ γυναικών. *Περιοδικό για το τραυματικό στρες*, 22(6), 575-584. doi:10.1002/jts.20474
- Sullivan, T. P., & Holt, L. J. (2008). Οι συστάδες συμπτωμάτων PTSD σχετίζονται διαφορετικά με τη χρήση ουσιών μεταξύ γυναικών της κοινότητας που εκτέθηκαν σε βία από οικείο σύντροφο. *Περιοδικό για το τραυματικό στρες*: 21(2), 173-180.
- Tirado-Muñoz, J., Gilchrist, G., Fischer, G., Taylor, A., Moskalewicz, J., Giammarchi, C., ... & Torrens, M. (2018). Ψυχιατρική συννοσηρότητα και βία μεταξύ συντρόφων μεταξύ γυναικών που κάνουν ενέσιμη χρήση ναρκωτικών στην Ευρώπη: μια διατομεακή μελέτη. *Αρχεία της ψυχικής υγείας των γυναικών*, 21(3), 259-269.
- Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα/ UNODC. (2016).

Παγκόσμια έκθεση για τα ναρκωτικά. Διαθέσιμο στο:

http://www.unodc.org/doc/wdr2016/WORLD_DRUG_REPORT_2016_web.pdf

van Dam, D., Ehring, T., Vedel, E., & Emmelkamp, P. M. (2013). Θεραπεία εστιασμένη στο τραύμα για Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες σε συνδυασμό με CBT για σοβαρή διαταραχή χρήσης ουσιών: τυχαιοποιημένη ελεγχόμενη δοκιμή. BMC ψυχιατρικό τμήμα, 13(1), 172.

van Dam, D., Vedel, E., Ehring, T., & Emmelkamp, P. M. (2012). Ψυχολογικές θεραπείες για ταυτόχρονη Διαταραχή Μετατραυματικού Στρες και διαταραχή χρήσης ουσιών: Μια συστηματική ανασκόπηση. Κλινική Επιθεώρηση Ψυχολογίας, 32(3), 202-214.

Weaver, T. L., Gilbert, L., El-Bassel, N., Resnick, H. S., & Noursi, S. (2015). Εντοπισμός και παρέμβαση σε γυναίκες που κάνουν χρήση ουσιών και εκτίθενται σε ενδοοικογενειακή βία: φαινομενολογία, συννοσηρότητες και ολοκληρωμένες προσεγγίσεις στο πλαίσιο της πρωτοβάθμιας περίθαλψης και άλλων φορέων. Περιοδικό για την υγεία των γυναικών, 24(1), 51-56.

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας/ΠΟΥ. (2021). Βία κατά των γυναικών: Βία κατά της βίας: Βασικά στοιχεία. Διαθέσιμο στο: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/violence-against-women>

Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας/ΠΟΥ. (2013). Αντιμετώπιση της βίας μεταξύ συντρόφων και της σεξουαλικής βίας κατά των γυναικών: ΠΟΥ κλινικές και πολιτικές κατευθυντήριες γραμμές. Διαθέσιμο στο: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85240/9789241548595_eng.pdf?sequence=1

Women's Support and Information Center
There is a support for victims!

НАЦИОНАЛЕН ЦЕНТЪР ЗА
БЕЗОПАСНОСТТА НА ЖЕНИТЕ
UNIVERSITY OF CRET

RIKK

Co-funded by the Rights, Equality and Citizenship (REC) Programme of the European Union

